

Josip Osti
Poezija – izziv večnosti

Novica Novaković: ZAPELJEVANJE
Cankarjeva založba, Ljubljana 1995

Konec leta 1995 je pri Cankarjevi založbi izšla tretja knjiga pesmi Novice Novakovića z naslovom *Zapeljevanje*.

Leta 1965 rojeni Novaković se je v literaturi pojavil leta 1990 z zbirko *Raztegljiva tetovaža*. Zanj je v Zagrebu dobil Goranovo nagrado za mladega pesnika. Knjiga je prevedena tudi v hrvaščino. To ni bilo le priznanje, temveč tudi spodbuda mlademu pesniku, ki je v slovensko literarno areno vstopil osamljen. In to v obdobju, ko se je že formirala in afirmirala izjemno močna generacija osemdesetih, ki jo sestavljajo pisatelji, rojeni zvečine okrog leta 1960. Druga Novakovićevega zbirka *Fatamorgana ali kankan nekega klovna*, natisnjena leta 1993, je potrdila svojevrstnost njegovega poetskega sveta, specifičnosti njegovega pesniškega glasu in rokopisa. Utrdila je njegovo mesto v drugem ešalonu slovenskega sodobnega pesništva, med pesniki, katerih poezija je relevantna po sebi, a tudi po tem, kar hrani, natančneje povedano, ki ne dopušča odstopanj najizrazitejšim pesniškim individualnostim. In ima precejšen umetniški in sociološko-kulturološki pomen.

Tretja knjiga pesmi Novice Novakovića *Zapeljevanje* je knjiga pesniške kontinuitete, a tudi občutnih poetskih in artikulacijskih sprememb. To, po svoje, ugotavlja tudi avtor spremne besede na ovitku knjige. Med drugim piše: "Občasno se ob prebiranju Novakovićeve poezije ute-

gnemo domisliti dodobra uveljavljenega pesniškega principa Alojza Ihana, kar pa kliče v spomin tudi Edvarda Kocbeka." Če imamo v mislih svobodni verz in zvečine prozno strukturo njegovih pesmi, to tudi drži. Če pa gre za vprašanje strukturirane vsebine, bi bilo morda natančneje, če pokažemo na njegovo hojo po sledi Tomaža Šalamuna. In to ne samo po sledi tistega dela Šalamunove poezije, povezane z Ameriko in s pesniki bitniške generacije, z njenim vodjo Ginsbergom in njegovim pesniškim krikom, temveč po sledi njegovega občasnega narcizma; to se mi zdi za pesnika neizogibno. Kajti ko Novaković govori o svoji genialnosti, veličini in lepoti, to dela preveč poudarjeno in zaradi pomanjkanja občutnejše ironične distance tudi pesniško manj delotvorno. Tako kot se zdijo pesmi o besedi, stihu in pesmi, v katerih izraža namero, da napiše bodisi *resnično* bodisi *navadno* pesem, manj sugestivne in manj prepričljive kot tiste, v katerih sicer ni poetske ideologije, je pa v njih opazen pesniški rezultat. V katerih "so vedno odprte vse možnosti". Takih pesmi je v knjigi, na srečo, občutno več. V njih opeva kaotičen zbir mnogih protislovij v sebi in zunaj sebe ter jih poskuša uravnovežiti in harmonizirati s prozno teksturo pesmi specifične melodičnosti. Najpogosteje blagega in utišanega valovanja glasbe besed, pod površino katere se skriva in odkriva orkansko vzburkan preplet medsebojno oddaljenih prostorov in časov, resničnosti in domišljije, pesnikovega vsakdanjika in njegovih sanj, in kjer je navzoče močno, predvsem ljubezensko hrepenenje, hrepenenje po ženski, "ki je kot magnetno polje"; tako želi, če že ne obvladati, pa vsaj ukrotiti surovo kaotično in kakofonično resničnost.

Novaković v eni izmed pesmi sam o sebi pravi: "včasih sem napet kot struna, včasih vibriram in valovim". Na njegovo predanost zvoku in zvočnosti ne kaže le naslov njegove pesmi *Melodija*, v njegovih pesmih namreč orkestrirajo zvoki mnogih glasbenih instrumentov, ki jih omenja. Violina, pozavna, fagot, kontrabas ... in predvsem klavir, ki je v njegovih pesmih največkrat navzoč. Kot da se z njim, po eni strani, *razbija površina tišine in prebija gladina molka*, po drugi pa *prilagaja bitje srca ritmu jazza*. Bluesa. Undergroundovske glasbe. Z njim odgovarja na "trušč velemestnega življenja" in *vsesplošno deliričnost*. Ena izmed njegovih pesmi ima – ne brez globljega razloga – naslov *Klavirski koncert*. Sklene jo z besedami: "ne zmorem pa / upesniti tebe in

tvojih prstov, ki igrajo Rahmaninova". S tem odkriva njo, v mnogih pesmih navzočo, a neimenovano, ki ga *zapeljuje* z omamljajočimi zvoki klavirja. Zanj *oblikuje melodijo* svoje pesmi, s katero odgovarja na njeno *zapeljevanje*. Kot da je s pesmijo mogoče uloviti neobstoječe, obstoječe pa se ji izmakne. Kajti bivanje ostaja ena največjih neznank. To pa je samo eno izmed mnogih protislovij življenja, nakazanih v njegovih verzih. Ti postajajo, z učinkovitimi poantami pesmi, register mnogih razhajanj in spajanj nasprotij. Tako bo, med drugim, rekel o sebi, da je "resničen ali izmišljen", "najmanjši in največji", "strašansko velik in pošastno majhen", "grešnik in svetnik" oziroma "Romeo in Julija v eni osebi" ... Naslov enega izmed ciklov pesmi *Akvarel v d-molu* pa poudarja sintetične značilnosti njegove poezije, v kateri se podobno spajata ne samo slikarstvo in glasba, temveč vidno in slušno nasploh in ki nastaja le s čarovnijo pesniškega jezika. O tej vrsti čaravnije govorijo tudi sklepni verzi pesmi *Iskanje*: "en sam pogled iščem, pogled, ki je skrivnosten, ki omami in / očara, ki presune in šokira, ki dvigne s tal, takšen pogled / iščem, ki za trenutek pričara večnost."

In to, kar išče, v svojih najbolj uspešnih pesmih tudi najde. Z njimi namreč, sam *zapeljan*, *zapelje* tudi bralca knjige *Zapeljevanje*. Njen naslov moramo razumeti večpomensko.

Zdi se, da to vsestransko *zapeljevanje*, pa tudi samozapeljevanje in speljevanje v prostore, ki jih ustvarja samo *magija besed*, začenja že pred prvo pesmijo v knjigi in ga ne končuje z zadnjo. V pesem *Stopinje* nas uvajajo verzi: "Stopinje se odpirajo pred menoj, ženska, stopinje, ki jim / ne vidim ne konca ne kraja ...", ki kažejo na to, da je pot njegovega *hrepenenja* za žensko in tudi pesniškega iskanja brezkončna. Nadaljuje pa se z verzi: "Stopinje, ki jim sledim kot bojevnik, ki celo življenje lovi / enega samega mogočnega jelena in se ob srečanju z njim povsem / spremeni, kot da bi se ponovno rodil, stopinje so, ki jim sledim, / v neznano jim sledim, ženska, in čakam, da me bodo privedle do / nekih drugih stopinj, tistih stopinj, ki jim mogoče ti slediš," ki govorijo o doslednosti iskanja v začaranem življenjskem krogu, ki se množi v neštetih odslikavah, a hkrati tudi o spremenljivosti tistega, ki išče, in tistega, kogar oziroma kar išče. Skratka, da se vse spreminja. Kajti pesnika – tako pravi v zadnji pesmi v knjigi z naslovom *Na koncu*, ki jo končuje odprtost, naznačena s tremi pikicami – mamijo stvari,

ki "vedno napovedujejo spremembe". In kot da smo vso knjigo navzoči v avtorjevi alkimistični seansi, ki je mogoča samo v poeziji: spreminjati se, a pri tem ostati isti. Tako lahko pesniku ne le odpustimo nekatere nedoslednosti in protislovja znotraj knjige, temveč jih sprejmemo kot pesniško doslednost v nedoslednosti.

V knjigi *Zapeljevanje* prevladuje sogovorniška intonacija, *zapeljiva* sama po sebi. Predvsem nagovarjanje ženske, a hkrati tudi samogovor oziroma nagovor bralca, natančneje, poslušalca. Kajti če ne vseh, bi vsaj večji del Novakovičevih pesmi lahko imenovali govorna, celo estradna poezija. Takšna, ki na emitirane impulze specifične duhovitosti ali atraktivne nenavadnosti, in nekoliko tudi šokantnosti, z razlogom pričakuje poslušalčev neposredni odziv. Emocionalni stik, ki ga najpogosteje vzpostavlja čudenje. Naj gre za odobravanje ali neodobravanje. Ne pa takšna poezija, katere pomeni in jezikovne vrednosti se izčrpavajo na tej prvi, površinski, plakadni plasti. Kajti v sebi združuje lastnosti tako estradne poezije, namenjene govorjenju in poslušanju, ki jo danes v Sloveniji srečamo le redko, takšno, ki jo goji, recimo, Ivo Volarič – Feo, in poezijo, namenjeno predvsem branju. Po eni strani torej poezijo, namenjeno manjši ali večji skupini in javnemu prostoru, po drugi strani pa posamezniku in njegovi intimi. Ta dvosmernost dela bipolarno ne zgolj njeno zunanost, temveč tudi notranost. V sebi, v svojih gornjih in spodnjih plasteh, namreč združuje karakteristike megapolisne asfaltne džungle in puščavske samotnosti celo sredi mestnega mravljišča. Vrveža in hrupa, osame in tišine. Masa in posamezniki, ki naredijo množico, ki zna biti prav tako osamljena, v Novakovičevi poeziji niso neposredno konfrontirani. Njihov konflikt je celo najočitnejši prav v pesmih, v katerih se zrcali naš čas, kjer se odslikuje sama vase zaljubljena slika naše dobe. V njih so registrirani statusni simboli generacije, ki se v letih presežka energije, tako kot vsaka prejšnja, čeprav drugače, v iskanju identitete prepusti kolektivizmu. V tem primeru ne ideologije, temveč glasbe, čeprav je tudi glasba, pa naj bo to čutiti ali ne, pogosto tudi ideologizirana. In z ideologijo omamlja. In ustvarja, tako kot vsak, ne samo verski, idejni opij, armado zasvojenцев. Kot je, na primer, tudi "hipnotizirana množica na rock koncertih". S poudarjenim naglašanjem generacijskega duha in s predimenzioniranjem prepoznavnega znamenja urbane sodobnosti jih Novaković hkrati tudi

ironizira. Še posebno v pesmih, v katerih se pesnik enači z najpopularnejšimi in najbolj priljubljenimi in s tem tudi najbolj vplivnimi estradnimi in medijskimi osebnostmi. V katerih se dviguje do skrajnih višin najsvetlejših zvezd v ozvezdju izbrancev in ljubljencev množic. Ki so predmet nekritičnega občudovanja in delirične idolatrije ne le mladih in so izdelki sodobnega trženja in tržnega dobičkarstva. Poudarjajoč s tem, bolj kot bi bilo to mogoče z neposredno kritiko družbe in časa, v katerem živimo, marginalizirani položaj pesnika. In s tem razvrednotenje duhovnih vrednot.

Vendar je pesniško najmočnejši in najsugestivnejši, ko *ponika globoko v notranjost* ter spoznava in izreka zapletenost svoje in s tem tudi človekove narave nasploh. Ali pa ko v njem, prepričanem, da je življenje "fantastično potovanje, ki se konča na robu neskončnosti", prevlada zavest, da – kot pravi v pesmi *Delirični utrip 1* – "v meni sta sončna in senčna stran človeštva". Ko je njegov svet "najmanjši in največji obenem". To pa se največkrat dogaja pri pesniškem vračanju v otroštvo ali pri predajanju ljubezni, po kateri hrepeni. Oboje, in to skupaj, najpogosteje srečamo v njegovih ljubezenskih pesmih. V pesmih, posvečenih ženski, "ki je kot magnetno polje". Po kateri hrepeni in jo išče. Te pesmi imajo najpogosteje imaginativno večdimenzionalnost in ne redko tudi nekaj borgesovske fantastičnosti. Tako v občutenju svoje dvojnosti kot tudi v negotovosti, kaj je privid in kaj ni. Tako da ostane brez zanesljivega odgovora ne le njegovo vprašanje o ženski: "Ali jaz živim v njenih sanjah ali ona v mojih?", temveč tudi vsak drug poskus razreševanja ugank življenja, ki tako ostaja trajna neznanka. Toda če lahko posplošimo, v poeziji gre vedno za srečavanje s skrivnostnim čudežem življenja ter za klic ter izziv večnosti, ki nenehno in nezadržno *zapeljuje* našo človeško trenutnost.

(Prevedla **Barbara Šubert**)